

UDK 930.25:050(497.4)

061.23:050(497.4)

Prejeto: 5. 8. 2004

Revija Arhivi

EMA UMEK

dr., direktorica Arhiva Republike Slovenije v pokoju, Rašiška 5, SI-1000 Ljubljana

MATEVŽ KOŠIR

dr., doc., svetovalec, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, SI-1000 Ljubljana

IZVLEČEK

Avtorja se v prispevku posvečata osrednji strokovni reviji Arhivskega društva Slovenije in slovenskih arhivov. Prve pobude za ustanovitev strokovne revije segajo v drugo polovico petdesetih let, do uresničitve pa je pripeljala pobuda na šestem zborovanju slovenskih arhivarjev v Slovenj Gradcu leta 1974. Po zapletih je prva številka revije za leto 1978 izšla februarja 1979. V reviji so bili v rubriki Članki in razprave prvotno objavljeni predvsem referati iz arhivskih zborovanj, pozneje pa vse bolj tudi drugi prispevki. Kljub občasnim finančnim problemom se je reviji uspelo uveljaviti v strokovnih krogih. Do leta 2000 je izhajala po ena dvojna številka na leto, od tega leta naprej pa po dve številki na leto.

KLJUČNE BESEDE: revija Arhivi, Arhivsko društvo Slovenije

ABSTRACT ARHIVI MAGAZINE

The authors of the paper discuss the leading professional magazine of the Archival Association of Slovenia and the Slovene archives. The first initiatives to start a professional magazine in this field appeared already in the late 1950's, and the goal was achieved in 1974, at the sixth meeting of Slovene archivists in Slovenj Gradec. After the initial problems had been solved, the first issue of the magazine was published in February 1979, covering the previous year. Originally, the magazine consisted mostly of papers presented at various archival meetings; later, however, it started to include other articles as well. Moreover, the magazine won recognition in professional circles despite occasional financial problems. Prior to 2000, a single double-issue was published every year, but later that was changed to two single issues per year.

KEY WORDS: Arhivi magazine, Archival Association of Slovenia

Že v drugi polovici petdesetih let je Arhivsko društvo Slovenije dalo pobudo, da bi društvo izdajalo svojo publikacijo, ki pa je bila prvotno mišljena predvsem kot zbirka virov. Takrat je društvo naletelo na nepremagljive ovire. Ta pobuda je tlela in dobila še nekoliko drugačno obliko v zavzemanju za redno periodično glasilo, ki bi vsebovalo tudi druge prispevke. Že v začetku leta 1956 je izvršni odbor društva dal pobudo, naj bi Državni arhiv začel izdajati svoje glasilo.¹ Zasnova, ki so jo takrat pripravili, je vzbujala bojazen, da bi se po vsebini pokrivalo z obstoječima zgodovinskima revijama. Ustanovitev so ovirali tudi pomisleki o smiselnosti revije

za razmeroma majhno število strokovnjakov. Prispevke o arhivskem gradivu so tako deloma objavljali Zgodovinski časopis, Časopis za zgodovino in narodopisje, Kronika, Varstvo spomenikov in Prispevki za zgodovino delavskega gibanja. Slovenski arhivisti so objavljali tudi v Jugoslovanskem časopisu Arhivist. V njem je bilo vedno znova aktualno vprašanje jezika, saj je uredništvo Arhivista članke v slovenščini prevajalo. Zaradi vse večje potrebe po svojem lastnem glasilu je bila na VI. zborovanju slovenskih arhivarjev v Slovenj Gradcu (leta 1974) sprejeta pobuda, da Arhivsko društvo Slovenije začne izdajati strokovno glasilo. Takrat so imele že vse jugoslovanske republike svoje arhivsko strokovno glasilo. Poleg potreb stroke po svoji lastni reviji je bila navzoča tudi želja po povezanosti

¹ Marija Oblak-Čarni, Štirideset let Arhivskega društva Slovenije, Arhivsko društvo Slovenije – 40 let, Ljubljana 1995, str. 52, 55 sl.

delavcev vseh slovenskih arhivov. Imenovan je bil ožji uredniški odbor v sestavi Ema Umek (glavna urednica), Marija Oblak Čarni (odgovorna urednica), Janez Kos (tehnični urednik). Odbor je pripravil zasnovo nove publikacije, njene sestavne dele oziroma rubrike.² Rubrike se skozi leta izdajanja revije do danes niso bistveno spreminjale. Revija je od nastanka vsebovala rubrike: Članki in razprave, Obvestila o pomembnejšem gradivu v domačih in tujih arhivih, Delo arhivov in arhivskih organizacij, Ocene in poročila o publikacijah, Nove pridobitve slovenskih arhivov, Bibliografija arhivskih delavcev, Osebnosti.

Leta 1981 je bila dodana rubrika Iz prakse za prakso, leta 1995 pa tudi posebna rubrika O delu Arhivskega društva Slovenije. Rubrika Članki in razprave je namenjena znanstvenim prispevkom, predvsem s področja arhivistike oziroma s področja sorodnih družboslovnih ved: zgodovine, pomožnih zgodovinskih ved in informatike, kjer se ta dotika dela v arhivih. V rubriki Iz arhivskih fondov in zbirk avtorji predstavljajo pomembno arhivsko gradivo, ki se nanaša na prostor današnje Republike Slovenije ali je drugače povezano z zgodovino Slovencev. Rubrika Iz prakse za prakso je namenjena objavljanju prispevkov, ki se nanašajo na konkretno delo v arhivu, predstavitev aplikativnih rešitev arhivskih vprašanj, arhivskim standardom, vprašanjem organizacije in načrtovanja dela v arhivih. Tako je namenjena predvsem izmenjavi praktičnih izkušenj pri arhivskem delu. V reviji niso bile obravnavane le metode arhivskega dela, ampak tudi arhivska zakonodaja, pravni predpisi o arhivskem gradivu in arhivski službi, zgodovina arhivov, konservacija, restavracija, reproduciranje dokumentov. Revija je hkrati spremljala dogajanja znotraj stroke, aktualna arhivska vprašanja po svetu in v domovini, pa tudi dejavnosti Arhivskega društva Slovenije.³

Uredniški odbor je že od začetka pozornost posvetil tudi zunanji podobi glasila. Za to je pritegnil k sodelovanju mladega arhitekta Tomaža Marolta. Pozneje se je revija "razvijala" tudi po zunanji podobi. Do leta 1985 je ostajala zunanja podoba revije nespremenjena. Od leta 1986, ko so bili v reviji objavljeni referati s posvetovanja o tehnični dokumentaciji, pa je slikovno gradivo postalo sestavni del naslovnice. Tudi slikovne priloge v reviji so postajale vse pogostejše. Leta 1993 je uredništvo temeljito posodobilo zunanjo podobo revije. V bistvenem je ostala nespremenjena do danes.

Ob odločitvi za svojo lastno glasilo leta 1974

je društvo odprlo široko razpravo med članstvom o imenu novega glasila. Iz arhivskih vrst so prihajali različni predlogi, kot so: "Pismo", "Naše izročilo", "Tradicija", "Arhivska Tradicija", "Korenine", "Slovenski arhivist".⁴ Ime časopisa "Korenine" je bil tudi začasen delovni naslov novega glasila. Na koncu so se člani Arhivskega društva Slovenije ogreli za zelo splošen naslov revije "Arhivi". Večji del revije je bil posvečen strokovnim člankom in kot prve prispevke smo objavili referate iz zborovanja slovenskih arhivarjev v Slovenj Gradcu. To zborovanje je obravnavalo stanje evidenc gradiva za zgodovino Slovencev, ki so ga hranili arhivi zunaj državnih meja. Glede na temo posvetovanja smo pritegnili dotedanje raziskovalce tovrstnega gradiva v tujini.

Uredniški odbor je želel, da bi bili objavljeni članki v arhivih tudi jezikovno neoporečni, zato je poiskal ugledno lektorico, ki je imela tudi posluh za zgodovinsko tematiko. A pot do prve številke je bila težavna, ker so se med lektoriranjem izgubili vsi teksti. Uredništvo je imelo tako zelo težko nalogo, da je avtorje prepričalo, da so tekste vnovič napisali ali poslali duplikate. Hkrati se je društvo moralo močno potruditi pri pridobivanju finančnih sredstev za redno izdajanje nove publikacije. Društvo je denar dobilo leta 1975, stroški pa so do leta 1978 močno narasli. Končno je po vseh zapletih prva številka Arhivov le zagledala beli dan februarja 1979 za leto 1978. Glede na skromna finančna sredstva na začetku skoraj ni bilo ilustracij, pa tudi avtorji prispevkov se niso mogli pohvaliti z avtorskim honorarjem, vendar je revija Arhivi postala osrednje glasilo Arhivskega društva Slovenije. Že z naslednjo številko je postala tudi glasilo slovenskih arhivov. Z željo povezovanja arhivskih delavcev se je razširil tudi uredniški odbor, ki je s svojo sestavo povezal vse arhive. K strokovni rasti časopisa sta nenazadnje pripomogla tudi ustanovitve in uveljavitev stolice za arhivistiko na oddelku za zgodovino filozofske fakultete.

Prvenstveno glede na majhen krog sodelavcev so arhivi objavljali predvsem referate z zborovanj. To so bili prispevki, na katere se je uredništvo lahko vedno zaneslo. Sprva je društvo načrtovalo, da bosta izšli dve številki na leto, vendar smo ju združili v eno dvojno številko.

Komaj so Arhivi ugledali luč sveta, že je obstajala tendenca, da se jih ukine. Nekateri so še vedno menili, da revija ni potrebna in da zadostuje, če društvo izdaja le zbornike referatov. Tako prihodnje leto gradivo zborovanja ni bilo objavljeno v Arhivih, ampak je izšlo kot samostojna publikacija (Gradivo VIII. zborovanja v Kočevju, Arhivsko gradivo v Sloveniji po osvoboditvi). Kljub temu so Arhivi shodili in se obdržali. Za to je imel zasluge velik entuzijazem

² O zasnovi publikacije piše podrobneje uredniški odbor v prispevku Arhivom na pot, Arhivi I, 1978, št. 1, str. 5.

³ Več o vsebini posameznih rubrik ipd. glej še: Arhivi I-XX in bibliografsko kazalo, v: Bibliografsko kazalo revije Arhivi 1978-1997, Arhivi XXIII, 2000, št. 1, str. 5-7.

⁴ AS 607, Arhivsko društvo Slovenije, škatla 22.

uredništva. Leta 1979 je Arhivsko društvo na IX. zborovanju v Radencih potrdilo prvotni koncept revije Arhivi. V njej naj bi objavljali referate z društvenih zborovanj in posvetovanj. Večanje števila strokovnih kadrov in dvig kakovosti sta dobila sčasoma odsev v kakovosti vsebine in tehnosti prispevkov ter povečanju obsega glasila.

S širitvijo sodelavcev pa so Arhivi poleg referatov z zborovanj pritegovali tudi druge prispevke. Uredniški odbor se je kasneje (od začetka osemdesetih let) naslonil na lektorico zno-

traj arhivskih vrst, ki je dolga leta lektorirala glasilo. Arhive smo skušali približati tudi arhivistom v drugih državah, zato smo začeli že od prvega letnika naprej objavljati povzetke v nemškem oziroma italijanskem jeziku glede na vsebino in željo avtorja, pozneje pa še sinopsise v angleščini. S tem je revija Arhivi izpolnjevala zahteve ne le strokovnega, ampak tudi znanstvenega glasila. Od leta 1995 ima revija tudi trijezično kazalo (angleško, nemško, italijansko). Leta 1997 je postala sestava uredniškega odbora mednarodna.

Arhivsko društvo Slovenije

Ljubljana

Zvezdarska 1

Obvestilo o izidu publikacije ARHIVI - 1

Izšla je publikacija Arhivi 1 (88 strani dvokolonskega tiska) z vsebino, ki je razvidna iz priložene kopije kazala. Posebej opozarjamo na članek prof. dr. B. Grafenauerja o odnosu dela arhivistov in zgodovinskih raziskav in na vrsto člankov o arhivskem gradivu za slovensko zgodovino v tujih arhivih. Ti prispevki slovenskih raziskovalcev predstavljajo k zaključkom pregled doslej na tem področju opravljenega dela (Slovenjgraško zborovanje).

Vabimo vas, da naročite nekaj izvodov publikacije za vaš arhiv (po ceni 180.00 din). Publikacija je primerna tudi za zamenjavo.

Z lepimi pozdravi

za uredništvo:

Ema Umek

Poslano: arhivom in arhivskim službam

Finančno so obstoj glasila omogočali sprva Arhivsko društvo Slovenije, predvsem prek Kulturne skupnosti Slovenije, in slovenskih arhivov, kasneje še Raziskovalna skupnost Slovenije, po letu 1991 pa z dotacijami ministrstva za kulturo in ministrstva za znanost. Posebno še zaradi skromnih finančnih sredstev, ki so bila uredništvu na voljo, delo urednikov nikoli ni bilo preprosto. Posebno pri prvi številki je to botrovalo precejšnji zamudi pri izdaji publikacije. Financiranje revije se je sicer sčasoma toliko uredilo, da sam obstoj revije ni bil vprašljiv, so pa bila finančna sredstva ravno dovolj visoka, da so omogočala preživetje. Skromne finance so imele za posledico tudi izjemno skromne avtorske honorarje, včasih pa so avtorji ostali tudi brez njih. Kljub temu je uredništvu uspevalo pridobivati kakovostne članke. Revija se je uveljavila predvsem v krogu arhivskih delavcev, vsaj delno pa je našla pot tudi na mize zgodovinarjev, posebno tistih, ki ohranjajo tesnejši stik z arhivi, kot tudi študentov zgodovine. Koncept uredništva je vedno bil, da bi revija predstavljala most in povezovalno točko tako med arhivistiko, zgodovino in tudi drugimi, z arhivi povezanimi vedami.

Revija je do leta 1995 praviloma objavljala referate iz posvetovanj oziroma zborovanj Arhivskega društva Slovenije, po tem letu pa le še

izjemoma, saj je Arhivsko društvo začelo objavljati referate samostojno v posebnem zborniku. Se vedno pa niso povsem končane razprave o tem, ali ne bi kazalo eno številko publikacije posvetiti referatom arhivskih posvetovanj. O tem pa so mnenja znotraj Arhivskega društva deljena. Koncept revije je ne glede na to ostal ves čas enak. Do leta 1999 obsega vsak letnik revije eno dvojno številko, od leta 2000 pa izhaja v dveh številkah na leto.

Pri reviji smo opravili nekakšno "inventuro" ob 20-letnici revije. Leta 1997 jo je zaznamovala nekoliko slovesnejša številka revije, kasneje pa še izdaja bibliografskega kazala dvajsetih letnikov publikacije (leta 2000). Arhivsko društvo in uredništvo revije se je zavzelo tudi, da se nekatere številke posveti za arhivsko stroko posebno zaslužnim arhivskim delavcem – tako so do zdaj izšli trije zborniki: ob 70-letnici dr. Eme Umek, ob 70-letnici prof. dr. Jožeta Žontarja in ob 70-letnici Marije Oblak Čarni. Odziv na pripravo omenjenih številke je bil pozitiven tako s strani avtorjev, kot je bilo tudi veliko zanimanje bralcev. Brez pretirane skromnosti smemo reči, da je revija Arhivi odigrala pomembno vlogo pri povezovanju arhivske stroke in njenem uveljavljanju tako znotraj kot zunaj arhivskih vrst.